

TARKASTUSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 8/2012 vp

Valtiontalouden tarkastusviraston kertomus eduskunnalle vaalirahoituksen valvonnasta vuoden 2012 presidentinvaaleissa

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 10 päivänä lokakuuta 2012 lähettänyt tarkastusvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi Valtiontalouden tarkastusviraston kertomuksen eduskunnalle vaalirahoituksen valvonnasta vuoden 2012 presidentinvaaleissa (K 18/2012 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- tilintarkastuspäällikkö, JHTT Jaakko Eskola, Valtiontalouden tarkastusvirasto, eduskunta
- taluspäällikkö Auli Kangasmäki, Perussuomalaiset r.p.
- puoluesihteerin Timo Laaninen, Suomen Keskuksista r.p.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Vaalirahoitusvalvonnan tavoitteet ja ilmoitusvelvollisuus

Lain tavoitteena on lisätä vaalirahoituksen avoimuutta sekä tietoa ehdokkaiden mahdollisista sidonnaisuuksista. Vaalirahoituslailla säädellään poliittisen toiminnan rahoitusta. Lain perustelujen mukaan säätelyn keskeinen tavoite on ehkäistä korruptiota ja taata riittävät voimavarat poliittisen järjestelmän toiminnalle. Tällä tavalla edistetään kansanvaltaa ja sitä kohtaan tunnettua luottamusta. Avoimet ja rehelliset vaalit ovat toimivan länsimaisen demokratian kulmakivi. Keskeinen osa avoimuutta on se, että äänestäjillä on mahdollisuus saada tietää, mistä puolueet tai muut ehdokkaita asettavat mielipidesuunnat ovat saaneet kampanjaansa merkittävää rahoitusta. Voimakas taloudellinen riippuvuus yhdes-

tä rahoittajatahosta voi synnyttää epäilyksiä rahoittajan pyrkimyksistä vaikuttaa epäasiallisesti ehdokkaita asettavan tahon harjoittamaan politiikkaan. Ilmoitusvelvollisuus lisää julkista tietoa ehdokkaiden mahdollisista sidonnaisuuksista, ja sen odotetaan myös rajoittavan ehdokkaiden vaalikampanjoiden kulujen kasvua.

Vaalirahoituslain tavoitteena on selkeyttää vaalirahoituksen ilmoitusvelvollisuuden sisältöä. Poliittisen toiminnan luonne huomioon ottaen laissa ei ole ollut mahdollista ennakoita kaikkia soveltamistoiminnassa vastaan tulevia tilanteita. Lailla tavoitellaan ilmoitusjärjestelmää, joka on riittävän kattava ja samalla noudatettavissa ilman kohtuutonta vaivaa ehdokkaalle. Ehdokkaan oikeusturvan ja ilmoitusten vertailukelpoisuuden turvaamiseksi laissa on pyritty mahdollisimman selkeään ilmoitusjärjestelmään.

Presidentinvaaleissa ilmoitusvelvollinen on ehdokkaan asettanut puolue ja ehdokkaan asettaneen valitsijayhdistyksen vaaliasiamies. Kaikki vaaliehdokkaat olivat puolueen asettamia, ja ilmoitusvelvollisia oli yhteensä kahdeksan.

Valtiontalouden tarkastusviraston suorittama valvonta ja lain toimivuus

Vaalirahoituslain mukaan tarkastusviraston valvonta käsittää käytännössä vaalirahoituslain 5—8 §:ien muodostaman kokonaisuuden. Valvonta-tehtävä painottuu ilmoitusvelvollisuuden noudattamisen valvontaan, ja valvonnan pääpaino on ilmoituksen muodollisessa oikeellisuudessa. Lain muiden säännösten valvonta ei kuulu tarkastusviraston tehtäviin. Esimerkiksi lain 4 §:ssä tarkoitetut ehdokkaan vaalirahoituksen rajoitukset eivät kuulu tarkastusviraston valvontakokonaisuuteen vaan poliittisen vastuun piiriin.

Tarkastusvirastolla ei ole lakiin perustuvaa oikeutta saada muuta tietoa vaalirahoitusvalvontaa varten kuin mitä vaalirahoituslaissa mainitaan. Presidentinvaalikampanjan organisointi vaihteli eri puolueiden välillä. Osalla puolueista kampanja oli puolueen johtamaa ja siihen liittyvät tapahtumat puolueen päätösvallassa. Osa oli puolestaan toteutettu tukiyhdistysvetoisesti, jolloin puolueen määräysvalta oli rajoitettu ja puolue saattoi toimia ainoastaan yhtenä rahoittajana. Suurin euromääräinen vaalikampanja oli ilmoitusten perusteella 2 033 780,25 euroa, pienin 80 323,97 euroa ja keskiarvo 739 255 euroa.

Tarkastusviraston mukaan vaalirahoituslain prosessi on yleisellä tasolla toimiva. Presiden-

tinvaalit muodostavat kuitenkin erityistilanteen, kun ilmoitusvelvollisena toimii puolue eikä ehdokas, kuten muissa vaaleissa. Presidentinvaaleista saatu kokemus osoitti, että tukiyhdistyksillä oli useassa kampanjassa erittäin keskeinen rooli. Puolue vastaa tästä huolimatta ilmoitusvelvollisena vaalirahoitusilmoituksen oikeellisuudesta, eikä laki huomioi puolueen tiedonsaantioikeuksia tukiyhdistyksiltä, mikäli nämä eivät itse myötävaikuta tietojen luovuttamiseen. Tarkastusvirasto voi kohdistaa tietopyynnön ainoastaan ilmoitusvelvollisille. Näissä presidentinvaaleissa tarkastusvirasto sai kaikilta puolueilta ja tukiyhdistyksiltä kirjanpitoraportit.

Myös asiantuntijakuulemisessa tähän, näissä vaaleissa teoreettiseksi jääneeseen valvontaongelmaan, kiinnitettiin huomiota ja tuotiin esille mahdollinen lainsäädännön muutostarve. Tarkastusvaliokunta käsittelee seuraavaksi kunnallisvaaleja koskevan vaalirahoituskertomuksen keväällä 2013, jonka jälkeen valiokunta on käsitellyt kertaalleen kaikki erilaisia vaaleja koskevat vaalirahoituskertomukset. Tämän jälkeen valiokunta ilmaisee käsityksensä vaalirahoitusvalvonnan kehittämistarpeista.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella tarkastusvaliokunta ehdottaa eduskunnan hyväksyttäväksi kannanoton,

että eduskunnalla ei ole huomautettavaa kertomuksen johdosta.

Helsingissä 22 päivänä marraskuuta 2012

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Tuija Brax /vihr
vpj. Matti Saarinen /sd
jäs. Olli Immonen /ps
Eero Lehti /kok
Mika Lintilä /kesk

Lasse Männistö /kok
Pirkko Ruohonen-Lerner /ps
Kari Tolvanen /kok
Erkki Virtanen /vas.

Valiokunnan sihteereinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Nora Grönholm
valiokuntaneuvos Matti Salminen.